CZU 342.7

<https://doi.org/10.52507/2345-1106.2021-1.08>

IMPLICAȚII SECURITARE ALE POLITICILOR DE PROMOVARE A DREPTURILOR OMULUI

SPRINCEAN Serghei,

doctor habilitat în științe politice, conferențiar universitar,
Institutul de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice,
Universitatea de Studii Europene din Moldova

CATAN Anastasia,

Doctor în drept,
Universitatea de Studii Politice și Economice Europene
"Constantin Stere"

REZUMAT

În articol este analizată problematica drepturilor omului care poate apărea în procesul de asigurare a securității umane prin contracararea pericolelor, amenințărilor și riscurilor specifice în contextul agravării și aprofundării procesului de globalizare. Sistematizarea și universalizarea unității a trei elemente de bază: securitatea umană, morala și politica se distinge ca postulatul definitoriu al sferei aplicării practice a cunoștințelor privind supraviețuirea și securitatea ființei umane, a societății, precum și a naturii și a biosferei. Securizarea proceselor sociale la nivelul persoanelor umane, în cazul existenței vulnerabile interne sistemice, precum și a unor atacuri externe cu scopul distorsionării impactului deciziilor politice împotriva interesului public, reprezintă, de asemenea, una dintre principalele preocupări ale autorilor în acest studiu. Conceptul de securitate umană are un potențial semnificativ în perspectiva îmbunătățirii calității analizei științelor politice, prin utilizarea aparatului metodologic specific și unic și a principiilor și categoriilor sale fundamentale. Necesitatea depășirii amenințărilor globale imprimă un caracter special proceselor politice, inclusiv promovării drepturilor omului, care trebuie să fie mai bine organizate și mai eficiente în modul de îndeplinire a obiectivelor lor funcționale.

Cuvinte-cheie: drepturile omului, securitate, securitate umană, politică, morală, globalizare, corelație, natură, criză globală, dezvoltare umană durabilă.

SECURITY IMPLICATIONS OF HUMAN RIGHTS PROMOTION POLICIES

SPRINCEAN Serghei,

doctor habilitat in political sciences, associate professor (docent),
Institute for Legal, Political and Sociological Research,
University of European Studies of Moldova

CATAN Anastasia,

Doctor in Law,
University of Political and Economic Studies
"Constantin Stere"

SUMMARY

In the article is analyzed the problematic of human rights which can appear in the process of assuring human security

by counteracting to the specific dangers, menaces and risks in the context of aggravation and deepening of the process of globalization. The systematization and universalization of the unity of three basic elements: human security, moral and politics is distinguished as the defining postulate of the sphere of practical applying of knowledge on survival and security of human being, of society, as well as of nature and biosphere. Securitization of social processes at the level of human persons, in the case of existence of systemic internal vulnerability, as well as of some external attacks with the scope of distorting of impact of political decisions against public interest, represents, as well, one of main preoccupations of the authors in this study. The concept of human security has a significant potential in the perspective of improving the quality of political science analysis, by using the specific and unique methodological apparatus and its fundamental principles and categories. The necessity of overcoming the global menaces imprint a special character to political processes, including to the promotion of human rights, which have to be better organized and more efficient in the way to fulfill their functional goals.

Key words: human rights, security, human security, politics, moral, globalization, correlation, nature, global crisis, sustainable human development.

Asigurarea respectării drepturilor persoanei umane în contextul eficientizării eforturilor omenirii la nivel global de a asana criza mondială și, prin aceasta, de a asigura securitatea la nivel global, se prezintă a fi un imperativ al începutului secolului XX pentru societatea contemporană.

Potențialul uman este inepuizabil în principiu și constituie o resursă perenă și cea mai stabilă pe care trebuie să se bazeze toate strategiile de ameliorare a situației globale de depășire a crizei mondiale, prin moralitate, echitate, corectitudine, organizare și disciplină întâi de toate, iar securitatea omului se regăsește într-o dependență organică de capacitatea societății de a face față provocărilor globale [1, p. 78].

Criza globală pluridimensională, în care se găsește omenirea la etapa contemporană de dezvoltare, și posibilele rezultate dezastruoase ale acesteia atât pentru nivelul de trai al omului, calitatea vieții sale individuale, demnitatea sa, cât și pentru viitorul civilizației umane pe Terra în cel mai global sens, încep să lase o amprentă tot mai vizibilă și substanțială asupra tuturor sferelor vieții și activității umane prin conștientizarea de către tot mai mulți factori de decizie, de către formatorii opiniei publice și liderii sociopolitici, a amplitudinii progresive galopante a pericolelor și amenințărilor totale la adresa omenirii și a persoanei umane, idee fundamentată și argumentată de tot mai numeroși savanți de talie mondială. Această criză globală care impune actualmente societății un anumit mod de manifestare și comportament, specific situațiilor de urgență, caracterizat uneori prin panică, prin decizii strategice dezechilibrate, posedă un caracter polidimensional și include astfel de aspecte precum criza domeniului economic: energetic, financiar, comercial, monetar etc.; a domeniului ecologic și a biosferei, a mediului ambiant, a sferei politicii: a guvernării sociale, a reprezentării democratice a cetățeanului în actul decizional-politic, a funcționării instituțiilor politice; a domeniului relațiilor interumane, sociale și interstatale: conflicte violente, revoluții și răsturnări frecvente ale elitelor conducătoare, războaie și conflagrații militare regionale cu implicarea principalelor forțe politice, economice și militare de pe mapamond etc.

Preocupările tradiționale securitate pentru contracararea amenințărilor externe în societatea contemporană, sunt supuse unui proces profund de regândire, iar pe viitor, prioritizarea și aprecierea riscurilor și amenințărilor securitare vor fi supuse unor mari schimbări și reconsiderări în vederea racordării

optime a modului de viață a omului contemporan la obiectivul suprem ce stă în fața societății de azi și mâine, de depășire sustenabilă a crizei globale multidimensionale [2, p. 191]. Acest scop tot mai mult marchează adânc mentalitatea socială dar și aspectele practice ale vieții contemporane, sistemul social de valori, dar și structura preocupărilor și activităților societății, toate fiind subordonate din ce în ce mai evident dorinței colective de a supraviețui pericolelor globale cu cât mai multă demnitate și cu cât mai puține daune. Aceste deziderate sunt tot mai clar articulate și exprimate de întreaga societate contemporană, de către elitele politice de la cârma ei, dar și în cadrul organismelor mondiale și internaționale, la întrunirile interstatale etc.

Sistemul contemporan al imperativelor securitare s-a dezvoltat și definitivat în contextul necesității societății contemporane de a realiza obiectivul de depășire a crizei mondiale și de asigurare a supraviețuirii omenirii în condiții optime, respectându-se demnitatea umană. În acest proces sunt antrenate importante forțe, atât intelectuale de elaborare teoretică a planului și programului de ieșire din criza globală, cât și forțe cu caracter aplicativ de implementare a strategiilor date [3, p. 267].

Van Rensselaer Potter, un important reprezentant al concepției științifice interdisciplinare și post-neclasice contemporane a supraviețuirii și fondator al disciplinei bioeticii în anii 70 ai sec. XX, a conceput acest nou domeniu teoretico-științific și practico-aplicativ ca o sferă înalt tehnologizată, spirituală și intelectuală generatoare de soluții la criza globală contemporană [4, p. 49]. În lucrările sale ulterioare, domeniul bioeticii devine nu doar un instrument de contracarare a crizei globale pluridimensionale, ci o etică globală a viului, în condițiile în care provocările de securitate la adresa civilizației umane și a omului ca reper universal, devin tot mai violente și mai tranșante, necesitând activarea unor mecanisme sociopolitice și tehnologice eficiente pentru soluționarea crizei globale și asigurarea supraviețuirii umane în condiții sustenabile [5, p. 16].

Noțiunea de „supraviețuire acceptabilă”, prezentă la V.R. Potter ca o finalitate și scop întrins al teoriei și practicii bioetice și reconceptualizată de profesorul T. N. Ţirdea în contextul paradigmatelor biosferocentrismului și coevoluționismului dintre societate și natură, vine azi să desemneze un conținut îmbogățit și extins, referindu-se pe lângă supraviețuirea fizică, corporală și biologică a individului uman, și la o perspectivă sustenabilă de

supraviețuire a colectivităților umane în biosferă, în limitele convenite de comun acord și acceptate în mod democratic de majoritatea membrilor acestora, în corelație cu standardele etico-morale referitoare la demnitatea, auto-estimarea omului, ca și la nivelul și calitatea vieții lui [6, p. 99]. În acest context, estimăm că conceptul de supraviețuire inacceptabilă se dorește a fi unul integrant, incluzând condiții de securitate organic importante pentru persoana umană nu doar pentru a-și continua existența biologică o perioadă până la dispariția sa totală, ci și pentru a deschide pentru om noi perspective de progres și dezvoltare în cadrul și împreună cu mediul său firesc de viață - biosfera.

În contextul celor mai importante amenințări de securitate cu care se confruntă Republica Moldova la etapa contemporană, strategia sa națională de securitate este necesar să fie completată cu prevederi clare referitor la combaterea crimelor economice și a corupției, a eradicării sărăciei și a promovării principiilor statului de drept cu o justiție echitabilă și transparentă. Problemele securității naționale a Republicii Moldova, tangențial legate și de securitatea umană, au continuat să preocupe același cercetător, care remarcă într-o lucrare apărută în anul 2014 că în conformitate cu interesul țării noastre în perspectiva dezvoltării sale în condiții de securitate, integrarea europeană ca „preluare, adaptare și implementare a normelor și instrumentelor ce promovează existența unor instituții stabile, garantează democrația, supremația legii, drepturile omului și protecția minorităților” [7, p. 82].

Fără îndoială că și libertatea umană, respectul pentru drepturile omului stau la baza bunei funcționări a sistemului sociopolitic, dar asigurarea securității umane, în deplinătatea conceptuală a acestui termen, prin atenția deosebită acordată nu doar garantării echității sociale în condițiile unei economii și societăți liberalizate, dar și a respectării necesităților fiecărui cetățean luat în parte referitor la siguranța personală, alimentară, de mediu etc. este recunoscută de către comunitatea internațională ca o condiție sine qua non pentru progresul sustenabil a omenirii.

Libertatea persoanei este direct proporțională nivelului de asigurare a securității informaționale cu impact determinant asupra securității umane, iar metoda informațională de asigurare a securității contribuie decisiv la garantarea drepturilor și libertăților fundamentale ale cetățenilor, asigurarea unui nivel de trai decent populației, potrivit autorilor. Totuși, considerăm că pentru a obține un efect durabil al securizării informaționale a unui spațiu cu repercusiuni clare asupra siguranței pe termen lung a cetățenilor, se cere o participare și implicare a societății civile, a opiniei publice, nu doar în contextul diversificării surselor de informare, dar și în identificarea și anihilarea cauzelor dezinformării și manipulării premeditate. Deci, problematica securității naționale e tratată ca problemă politologică, din perspectiva ultimelor elaborări în domeniu. În așa fel, securitatea națională e strict legată de bunăstarea și buna funcționare a comunității umane în care nu pot fi încălcate drepturile și libertățile fundamentale ale omului [8, p. 66]. Cu toate acestea, considerăm că securitatea națională nu poate fi concepută

doar ca securitate externă a unui stat care vizează apărarea intereselor naționale ci, în epoca postmodernă, securitatea umană înglobează orice formă de asigurare a unei stabilități și progres a ființei umane întâi de toate [9, p. 261].

Vom atrage atenția că în decursul întregii existențe a Republicii Moldova ca stat independent, interesele sale naționale mereu au fost conectate la problematică specifică concepției securității umane, cum ar fi: reducerea sărăciei, relansarea economică într-un mediu prielnic pentru organizarea și dezvoltarea afacerilor, extinderea respectării drepturilor și libertăților omului, atât spațial, inclusiv pe teritoriul transnistrean necontrolat de autoritățile statului, cât și din perspectiva reformării organelor judiciare, direct responsabile de asigurarea funcționării statului de drept etc.

Promovarea dezideratelor de asigurare a securității sociale, personale și umane, tendință susținută de importante mișcări neguvernamentale, dar și forțe geopolitice din afara Republicii Moldova, provenind, în special, din spațiul civilizațional european, a tins permanent, chiar exagerat uneori, către un idealism armonios cu privire la relațiile interumane, interetnice, drepturile universale ale omului, ajunse în Republica Moldova, într-o stare precară din cauza nivelului de viață general scăzut, din cauza delăsării sau chiar a persecuțiilor autorităților autohtone din diverse perioade istorice, mai mult sau mai puțin îndepărtate, întreprinzând aceste acțiuni în mod dezinteresat, fără să se mizeze pe acumularea unui capital politic sau compensarea, în vreun fel, a eforturilor depuse pentru a promova idealul siguranței și prosperității sociale și individuale, ceea ce se înscrie firesc în tendința mondială de respectare și promovare a principiilor binefacerii, echității și carității, de rând cu alte obiective precum justiția, coevoluționismul sau integritatea sistemică, aduse în prim-planul, inclusiv, al vieții sociopolitice a celor mai avansate societăți de pe mapamond, prin implementarea idealului global, care, cu puțin efort comun, bunăvoință și deschidere spirituală, poate fi promovat cu succes și în societatea autohtonă, ce se află, fără echivoc, pe calea modernizării profundă. Totuși obiectivul suprem de supraviețuire omenirii, fără a neglija aspectele diversității culturale, etnice, religioase etc. împreună cu supraviețuirea întregii biosfere, în toată diversitatea ei, rămâne a fi un obiectiv de realizat, dincolo de orice fel de apartenențe, atât pentru comunitatea civilă și etnică: oameni de știință, opinie publică, businessmani etc. care au tendința să intervină printr-un dialog constructiv în spațiul public pentru a-și promova părerile personale și de a-și urmări interesele private, cât și pentru societatea politică: politicieni și funcționari ce au datoria să urmărească interesul public.

Vom concluziona prin a constata că se impune identificarea unor posibilități și modalități eficiente de depășire a crizei globale în condiții sustenabile și optime de securitate și bunăstare pentru persoana umană, prin dezvoltarea capacităților de cercetare științifică interdisciplinară și aplicare a cunoștințelor în viața de zi cu zi cu privire la securitatea persoanei și a biosferei, educarea caracteristicilor și virtuților morale ale persoanei și comunităților, cultivarea metodelor și

tehnologiilor sociale de dirijare și management societal, devin cele mai importante sarcini de realizat ale concepției post-neclasice a supraviețuirii omenirii în condițiile crizei globale, ancorate adânc în contextul critic sociocivilizațional contemporan.

Problematica drepturilor omului promovată cu tot mai mare aplomb în societățile cu tradiții democratice devine un imperativ și un reper nu doar al democratizării și edificării unei societăți a bunăstării, ci și o condiție a formării, păstrării și educării unui climat social sigur, în care securitatea și siguranța persoanei poate fi garantată nu numai prin mecanisme ale puterii de stat, ci și prin aplicarea de cutume, tradiții, mecanisme ale societății civile, dar mai presus de toate, prin utilizarea de instrumente de autoapărare și autoasigurare de către cetățeni în mod individual contra eventualelor riscuri de securitate, atacuri, pericole și amenințări, prin reducerea vulnerabilităților sale și expunerii la diverse riscuri securitare.

În contextul situației socioeconomice și politice create la etapa contemporană a evoluției omenirii, ce denotă un profund impas în care se află civilizația umană din perspectiva asigurării securității și dezvoltării sale pe viitor, apariția și dezvoltarea diverselor concepții științifice interdisciplinare și post-neclasice, în baza unor structuri și construcții socioculturale tradiționale, se afirmă ca fiind o viziune progresistă, capabilă să identifice direcții și căi acceptabile de soluționare a crizei globale. În așa fel, delimitarea și consolidarea diferitor abordări științifice interdisciplinare și post-neclasice cum

e cea a supraviețuirii omenirii în întregime, a speciei umane, în cel mai larg sens al cuvântului, devine o modalitate suplimentară de sporire prin diversitate și originalitate a potențialului umanității de autoevaluare, mobilizare, autoprotecție și securizare în momente critice după cum este perioada actuală, dominată de grave pericole și amenințări, specifice crizei mondiale actuale.

Problematica asigurării securității umane în Republica Moldova reprezintă un subiect extrem de complex, din perspectiva întregii game de probleme cu care se confruntă societatea, precum starea precară a economiei naționale care determină starea de sărăcie în societate, oligarhizarea, corupția clasei politice, calitatea proastă a guvernării, care perpetuează subdezvoltarea și încălcarea flagrantă a drepturilor omului în Republica Moldova.

Aplicarea metodologiei specifice de investigație, specifică domeniului apărării drepturilor omului se prefigurează a fi de o importanță cardinală pentru dezvoltarea științelor sociale în genere, cât și în cazul unor investigații concrete și identificării unor soluții și abordări noi, ca de exemplu în problema armonizării procesului de aderare a Moldovei la UE sau în ceea ce se referă la sursa permanentă de instabilitate politică în Republica Moldova de la declararea independenței statului: conflictul înghețat din raioanele de estul țării și pericolul pe care-l generează, atât pentru securitatea umană ca o componentă intrinsecă a securității naționale, cât și pentru independența și suveranitatea Republicii Moldova.

Referințe bibliografice:

1. Sprincean S. *Problematica securității umane în contextul evoluției societății contemporane*. B: Securitatea națională a Republicii Moldova în contextul evoluțiilor geopolitice regionale. / Coord. V. Varzari. Cap. 4. Chișinău: Tipografia Centrală. 2016, p. 77-94.
2. Sprincean S. *Securitatea umană și bioetica. Monografie*. Ch.: Tipografia Centrală. 2017, 304 p.
3. Спринчан С. *Социо-политические аспекты выживания человечества в контексте эколого- и био-этической проблематики*. În: *Environmental Ethics: the Power of Ethics for Sustainable Development*. Collective monograph. Vilnius: Mykolas Romeris University, 2010, p. 264-270.
4. Поттер В.Р. *Биоэтика: мост в будущее*. Киев: Видавец В. Карпенко, 2002.
5. Potter V.R. *Global bioethics. Building on the Leopold Legacy*. Michigan: Michigan State Univ. Press. 1988.
6. Цырдя Ф. Н. *Информационно-интеллектуальная и биоэтическая составляющие – важнейшие звенья современной стратегии выживания человечества: теоретико-методологический анализ*. În: *Биоэтика науки та технологій: проблеми та рішення* / Матеріали V Міжнародного симпозіуму з біоетики. 9-10 жовтня 2008, м. Київ, 2008, p. 99-100.
7. Varzari V. *Securitatea națională a Republicii Moldova în contextul opțiunii de integrare europeană*. Chișinău: ICJP al AȘM, 2014.
8. Спринчан С. Л. *Биоэтика и публичные политики в контексте постдемократии*. Материалы Четвёртого Национального Конгресса по биоэтике с международным участием. 20-23 сентября 2010 года, Киев Украина, ред. Ю.И. КУНДИЕВ [et al.]. Киев, 2010, с. 66-67.
9. Спринчан С. Л. *Биоэтика, политика и стратегии выживания человечества в контексте модернизации социума*. "Модернизация науки общества: вызовы и ответы: материалы междунар. науч. конф. (Саранск. 10 мая 2011 г.)" Саранск: ИП Афанасьев В.С., 2011, с. 259-264.